

Om kriminella efterverkningar av krigstidens barnförflyttningar

Några iakttagelser rörande finländska krigsbarn, som vårdats i svenska och danska fosterhem.

Av ACHILLES WESTLING, fängelsepsykiater, Helsingfors.

Inom ungdoms- och kriminalvården i Finland har man de senaste åren med ett visst bekymmer fäst sin uppmärksamhet vid det faktum, att det bland de på ett eller annat sätt socialt missanpassade ungdomarna ser ut att förekomma ett relativt stort antal individer som under och efter kriget vårdats i svenska eller danska fosterhem. Utan att någon egentlig undersökning gjorts har saken i någon mån varit uppe till diskussion, och enligt min mening har den givit upphov till en del förhastade slutsatser. Det har bland annat ställts i tvivelsmål huruvida — rent teoretisk sett — en liknande åtgärd i framtiden skulle kunna komma i fråga med beaktande av de risker den ser ut att vara förknippad med.

Som psykiater inom fångvården har också undertecknad konstaterat, att bland de ungdomar, som de senaste åren blivit dömda till fängelsestraff, förekommer ett avsevärt antal individer, som tillhör ovannämnda kategori. Avsikten med denna undersökning är att med hjälp av de medel, som stått mig till buds, försöka få klarhet i frågan om denna grupp verkligen är överrepresenterad och i så fall försöka utröna vad detta eventuellt kan bero på.

Förrän jag går närmare in på min undersökning är det dock kanske av nöden att i stora drag skissera själva förflyttningen och vad den innebar för de barn det gällde.

Redan under vinterkriget sändes en del barn över till Sverige. Dessa barn faller dock utom ramen för undersökningen. De barn det nu är fråga om sändes alla i anslutning till det krig vi kallar fortsättningskriget (1941—1944).

Allt som allt översändes under myndigheternas kontroll 48 628 barn till Sverige och 3 764 barn till Danmark; därtill kom förmodligen några tusen, som sändes privat till Sverige. Då den principiella situationen för alla dessa kategorier med smärre reservationer tedde sig någorlunda lika, behandlar jag i det följande dessa grupper — där det av statistiska skäl låter sig göra — som en odifferentierad helhet.

Då barnförflyttningarna till Sverige inleddes år 1941 ingick det i stipulationerna, att företråde skulle givas vissa mindre bemedlade grupper. De första kontingenterna utvaldes ur familjer vilkas situation ansågs vara mest beträngd; det gällde närmast

barn till karelare, till familjer som genom bombardemang hade mist sitt hem, till invalider, stupade eller frontmän; också mycket barnrika familjer beaktades. De första sändningarna gällde härvidlag med få undantag familjer, vars svårigheter härrörde av kriget. Till denna kategori kan den danska kontingenten också hänföras. Allt efter som transportererna kom i full gång lättades stipulationerna: dels ifrågakom familjer, som redan tidigare brottats med sociala svårigheter, dels gällde det ofta familjer med 1—2 barn, där modern genom att sända bort barnet kunde frigöra sig för förvärvsarbete. Och år 1944, då inemot 55 % av alla de ifrågavarande barnen blev översända, gjordes det praktiskt taget inte mera någon skillnad mellan familjerna: i anslutning till de stora bombardemangen var ordern om tvångsevakuering av städerna huvudmotivet. Det är också sannolikt att vid denna tidpunkt ovissheten om hur krigsslutet skulle gestalta sig för Finlands vidkommande gjorde att man särskilt bland bourgeoisie var intresserad av att få barnen i säkerhet.

Huvudparten av de översända barnen var vid avfärden i åldern 2—12 år, dvs. i ett stadium, då behovet av trygghet är mest utpräglat och då fixationen till och det emotionella beroendet av föräldrarna, särskilt modern, ännu er synnerligen starkt. Avskärandet av dessa band och det abrupta inramlandet i en vittfrämmande miljö har säkerligen — då vi håller i minnet den utvecklingsfas barnen befann sig i — i många fall försakat ett rätt så svårt emotionellt trauma.

Om också uppgifterna på denna punkt är något vaga, ser det dock ut som ackommodationen i den nya omgivningen efter den första chocken på några undantag när skulle ha gått synnerligen bra — säkert till stor del tack vare det förståelsefulla och omtänksamma bemötande som kom barnen till del i det nya hemmet. De svenska och danska fosterföräldrarna var utan tvivel upplysta, ansvarsmedvetna och ur social synpunkt konstruktivt inställda personer med en genomsnittligen regelbunden livsföring. De var ofta barnlösa personer i medelåldern eller sådana, vars egna barn redan var i det närmaste vuxna; det förekom dock även fall där familjen hade en egen barnskara, om också dessa av förståeliga skäl ser ut att ha varit i minoritet. (På denna punkt ser det ut att ha rått en viss skillnad mellan de svenska o. danska hemmen såtillvida, att man i Danmark strävade efter att få barnen utplacerade i hem med egna barn.) Ur mentalhygienisk synpunkt har fosterhemmen representerat en hög nivå och vad deras sociala och ekonomiska standard vidkommer översteg den troligen något medeltalet i respektive land. Man torde nästan kunna säga att barnen hade det *för* bra: de växte in i en livsföring och levnadsstandard som senare skulle bli ouppnåelig för dem.

En avsevärd del av barnen var, då de reste över, så små att deras minnesbilder av de anhöriga var rätt diffusa eller totalt

saknades. Kunskapen i finska — modersmålet för de flesta — avtynade snabbt och ett nytt »modersmål» trädde i stället. Trots den goda viljan och ofta stora bemödanden från fosterföräldrarnas sida kom kontakten med fädernehemmet i många fall att vara ganska svag; härtill bidrog bland annat språkförbistringen och de särskilt i Finland rådande exceptionella förhållandena med den påfrestning de betydde för mödrarna. Man kan väl förstå att barnen under dessa förhållanden — särskilt då vistelsen räckte i årtal — i hög grad fjärmades från sitt fädernehem.

Uppmaningen att återvända till Finland ser ut att i emotionellt hänseende ha haft en mycket varierande innebörd. Det är tydligt, att förekomsten av minnesbilder från fädernehemmet, vistelsens längd osv. var av avgörande betydelse för beroendet av och den emotionella fixationen till fosterhemmet, och att härvidlag alla tänkbara övergångar förekom. I åtskilliga fall, särskilt då barnen varit mycket små vid översändandet och då de praktiskt taget icke hade någon som helst reell uppfattning om sina anhöriga, ser separationen ut att ha varit en mycket upprivande erfarenhet. I extrema fall hör man berättas om barn som, då avskedsstunden nalkades, försökte gömma sig eller som under transporten försökte rymma tillbaka. Men också för barn i en mera avancerad ålder kunde avresan kännas svår; utom avslitandet av rent känslomässiga band betydde det ofta ett spolierande av planer som gjorts upp beträffande barnens framtid.

Den tid barnen vistats i främmande land hade de levat i ett relativt lugnt samhälle. Vid deras återkomst till Finland (huvudparten sändes år 1946) var förhållandena där allt annat än stabila. Stora reorganisatoriska ekonomiskpolitiska åtgärder var under upprullning, inflationen var i full gång, det rådde brist till och med på elementära förnödenheter, bostadssituationen var dyster. Allt detta återspeglades i den enskildes livsföring. Det hem till vilket barnet återkom var i många fall torftigt, trångt och bristfälligt, detta i desto större måtto som vid urvalet av barnen sociala skäl redan primärt i viss mån hade beaktats. Sinnestämningen i hemmen — vilken återspeglade den allmänna ovisshet och dysfori som rådde i landet — var nervös och laddad med oro. Skillnaden mellan foster- och fädernehemmet var ofta skriande; hos barnen, av vilka många var i en ålder då kritik mot föräldrarna lätt uppstår, kunde denna sänkning av levnadsstandarden ge upphov till förakt och bitterhet gentemot fädernehemmet.

Inom fosterfamiljen hade en stor del av barnen vuxit upp som »enda» barn; nu återkom det kanske till en syskonskara där dess position kom att vara mycket mera undanskymd och där det kanske kändes som om de yngre syskonen lade helt och hållet beslag på moderns tid och omvårdnad. Man kan också förmoda att inställningen inom hemmen gentemot barnet icke i alla fall var det

mest idealiska. Ofta saknade man i hemmet insikt om vad miljöskiftet verkligen betydde för barnet och förståelse för de svårigheter detta hade att brottas med. Särskilt för barn ur finsktalande hem var situationen svår: de kunde ju icke alltid göra sig förstådda ens på sitt »eget« språk. I en del fall hade själva familjestrukturen förändrats, det hade kanske dykt upp en styvfar eller styvmor för vilken barnet betydde endast något oundvikligt ont. Också syskonens attityd var ej alltid enbart vänligt sinnad, man kände kanske avund mot den som haft tillfälle att njuta av allt det efterfikansvärda som Sverige och Danmark dessa år kunde erbjuda.

Synnerligen svår var situationen för de barn som till exempel i avsaknad av anhöriga måste placeras på barnhem: man förstår väl att motsättningen i förhållande till det förgångna i dessa fall var särskilt påtaglig.

Men svårigheterna begränsades ej enbart till hemmiljön. Kamratrektsen var ny. Även i skolan förekom motigheter, språket ställde hinder i vägen, fordringarna var olika. I vissa fall — särskilt då det förelåg en intelligens under medelnivån, vid neurosartade tillstånd eller då handhavandet av barnet ej i alla hänseenden varit ur psykologisk synpunkt det bästa — kunde dessa svårigheter visavi skolgången få en mera allvarsam karaktär, något som vi senare skall återkomma till.

Väsentligt är, att det ser ut att ha funnits fall, då anpassningen till de nya förhållandena aldrig blev fullständig, då det ej mera uppstod ett helt och emotionellt tillfredsställande förhållande till föräldrarna. Följden kunde bli en allmän rotlöshet, en dragning bort från hemmet och i vissa fall en benägenhet att alliera sig med mer eller mindre asociala element. Eller barnet har framhärdat med en under ytan groende bitterhet, i sina dagdrömmar återvände det till det förgångna och upplevde nuet som något övergående ont.

Detta är i stora drag det skeende som ser ut att stå som bakgrunden för dessa barn. Och för att nu övergå till min undersökning: hur har barnens framtid gestaltat sig ur kriminologisk synpunkt.

Förran jag går in på några resultat skall jag i korthet presentera det material som undersökningen bygger på.

Mitt material omfattar alla de pojkar, till antalet 1 182, som under tiden 1.9.53—31.12.58 i Finland dömts för brott som de begått i åldern 15—21, till straff varierande fr.o.m. 6 månaders fängelse t.o.m. 4 års tukthus, dvs. praktiskt taget alla de manliga ungdomar som under ifrågavarande tidsrymd enligt rådande rättsskipning ansetts gjort sig skyldiga till mer eller mindre grave-rande brott. Av dessa ungdomar har 214 varit sådana som under kriget blivit översända till Sverige eller Danmark.

Uppgifterna, som undersökningen grundar sig på, härrör ur följande källor:

(1) den av fängelsepsykiatern utförda undersökningen (inklusive den i detta sammanhang upptagna subjektiva anamnesen) som utförts i alla de ovannämnda fallen.

(2) svar på frågeformulär som av fängelsepsykiatern i de ifrågavarande fallen avsänts till de anhöriga, till respektive skola, till en eller flere arbetsgivare samt till någon närstående, men icke anhörig person.

(3) den (sociologiskt orienterade) personundersökning som enligt lag skall utföras av vissa lokala ungdomsvårdsmyndigheter i alla fall då en person i åldern 15—21 gjort sig skyldig till straffbar handling.

Alla de uppgifter som på detta sätt insamlats har på sin tid avvägrats mot varandra och inregistrerats på nålkort.

Redan inledningsvis vill jag poängtera, att man på grund av det material som stått mig till buds ej kan dra några slutsatser av olika kriminella beteendens totala omfång bland våra evakuerade krigsbarn; då undersökningen gäller endast dömda individer kan den endast besvara frågan i vilken mån frekvensen av de nu ifrågavarande individerna bland unga lagöverträdare avviker från det statistiskt förutsedda. Därjämte ger materialet dock möjlighet att genom jämförelser — dels med till buds stående uppgifter om de övriga ungdomsbrottsoffer, dels med data som publicerats över våra krigsbarn i gemen — draga vissa slutsatser angående kriminogenesen i dessa fall.

För korthetens skull använder jag i det följande förtecknen »S« eller »D« då jag hänсыftar på individer som i egenskap av »krigsbarn« varit evakuerade till Sverige respektive Danmark samt »SD« som ett gemensamt förtecken för dem alla.

För att få frekvensberäkningen av dömda individer så tillförlitlig som möjligt har det varit nödvändigt att göra vissa ytterligare differentieringar och begränsningar av materialet. På grund av att stadspojkarna bland de översända barnen var primärt överrepresenterade i förhållande till landspojkar har dessa kategorier upptagits skilt. Då också olika födelseårsklasser var representerade i varierande grad har jag för den nu ifrågavarande kalkylen medtagit endast de under åren 1935—40 födda, då antalen översända som blivit födda dessa år representerar i det närmaste samma storleksordning. Ytterligare hänсыftar talen i denna kalkyl endast på de till Sverige genom barnförflyttningskommittén översända barnen, beroende på att exakta uppgifter om åldersfördelningen etc. kan erhållas endast visavi denna grupp.

Jag konstaterar följande:

Vid 7 års ålder (den approximativa medelåldern vid ankomsten till Sverige), levde (enligt den officiella befolkningsstatisti-

ken) av alla de pojkar, som föddes i Finland åren 1935—40, 88.3 %, dvs. ca 31 500 av 35 681 i städerna födda och ca 164 500 av 186 360 på landsbygden (inklusive köpingar) födda. Av dessa översändes genom barnförflyttningsskommittén till Sverige

av de i städerna födda 7 200 eller 22.9 ± 0.2 % och

av de på landsbygden födda 7 860 eller 4.8 ± 0.05 %. (Talen beräknade på grund av uppgifter erhållna av mag. Margit Jalo.)

Av de till Sverige sända barnen adopterades eller kvarblev enligt en överenskommelse om fortsatt uppfostran i respektive hem 5 370 (motsvarande 11.0 %), ett tal som (då man beaktar de senare till Sverige återvända) torde kunna anses som ett minimital för dem som för alltid stannade i Sverige.

Utgående från dessa tal kan man nu beräkna, att av alla pojkar, som föddes i Finland åren 1935—40, översändes genom barnförflyttningsskommittén till Sverige samt återkom till Finland

av de i städerna födda 20.4 ± 0.2 %

av de på landsbygden födda 4.3 ± 0.05 %

Bland de av mig undersökta ungdomsbrottslingarna, som blivit födda åren 1935—40, utgör de genom sagda kommitté till Sverige översända pojkar

av de i städerna födda 27.3 ± 2.1 %

av de på landsbygden födda 11.8 ± 1.3 %

Genom att jämföra dessa tal med de närmast ovan anförda kan man konstatera en tydlig överrepresentation av S-pojkar bland ungdomsbrottslingarna.

Om vi ytterligare följer med dessa ynglingars senare öden kan man konstatera, att bland de ungdomsbrottslingar, som efter första fängelsestraffet dömts för nytt brott före fyllda 21 år, förekommer

bland stadspojkar 40.5 \pm 5.7 % tillhörande SD-gruppen mot en anticerad siffra av 27.3 \pm 2.1 % (visserligen beräknat på basen av den ovannämnda S-gruppen) samt

bland landspojkar 22.6 \pm 4.2 % mot respektive 11.8 \pm 1.3 %.

Dessa siffror talar således för att det bland ungdomsbrottslingar tillhörande SD-gruppen förekommer avgjort mera recidiv än blande de övriga.

Vad kan nu dessa resultat bero på?

Teoretiskt sett finns det — enligt vad jag kan se — följande möjligheter:

(1) SD-gruppen har redan primärt utgjort en selektion, som under alla omständigheter skulle ha reagerat med en kriminalitet överstigande det genomsnittliga.

(2) Förflyttningsproceduren i sin helhet med alla dess konsekvenser har haft en kriminogen effekt.

(3) Bägge ovannämnda faktorer har inverkat vid sidan av varandra.

Det är en allmänt känd sak, att det bland de till fängelsestraff dömda förekommer en överrepresentation av personer tillhörande låg socio-ekonomisk standard. (Detta har naturligtvis ingenting att göra med kriminalitetens verkliga fördelning mellan olika sociala skikt.) Också bland ungdomsbrottslingar i Finland är detta drag mycket markant. Som ett exempel på detta må nämnas att i mitt material fäderna till de inom äkenskap födda ungdomsbrottslingarna i 82.5 ± 1.4 % tillhör arbetarklassen (småbrukarna inberäknade), dvs. ett tal som tydligt överstiger det väntade. Man kan med andra ord anse att låg socio-ekonomisk standard i Finland i och för sig disponerar för en ökad frekvens av sådan kriminalitet som sanktioneras med frihetsberövande.

I vilken utsträckning kan man nu anse att de evakuerade krigsbarnen i detta hänseende utgjorde en selektion?

Såsom redan i inledningen framgått ingick det, då barntransporterna begynte, direkt i stipulationerna att barnen skulle utväljas på grund av sociala och ekonomiska svårigheter, men att dessa fordringar i en senare fas icke mera vidhölls lika strikt som till en början och att vid översändandet faktorer av en helt annan upprinnelse kom att spela in. Det är också tydligt att en del av de svårigheter, som på sin tid motiverat översändandet, var av temporär natur, jag tänker närmast på de talrika fall då huvudorsaken var faderns tjänstgöring vid fronten. Redan utgångsläget för att kunna uppskatta den socio-ekonomiska position de översända barnens familjer innehade var med andra ord synnerligen komplicerat. Genom krigsslutet och freden uppstod därtill en mängd nya faktorer som är ägnade att ytterligare försvåra beräkningen. Man måste nämligen beakta att det genom utrymmandet av Karelen och Porkkala uppstod en bostadslös befolkning på 450 000 personer, att över 200 000 invånare från Nord-Finland var evakuerade till Sverige, att tiotusental hade blivit hemlösa vid bombardemangen i sista fasen av kriget, etc. Då det därtill samtidigt skedde stora sociala och ekonomiska omvälvningar i samhället förstår man, att en jämförelse med den dåtida »genomsnittliga standarden« ter sig synnerligen vanskelig.

De enda uppgifter vi på denna punkt kan gå efter är den av mag. Margit Jalo uppgjorda statistiken över försörjarens yrke vid tidpunkten för avsändandet. Enligt denna statistik — som tyvärr icke är uppdelad i förhållande till boningsort — har sammanlagt 72.3 % av barnen kommit från familjer, där försörjaren kan hänföras till kategorin arbetare eller tjänstepersonal. Yrkeställningen för en grupp familjeförsörjare med åtminstone ett barn i genomsnittsåldern 8—9 år torde kunna anses som jämförelsevis konstant. Om också den officiella statistiken över befolkningens yrkesindelning är utdifferencierad på ett rätt så otillfredsställande sätt, förefaller det som om denna siffra skulle över-

stiga motsvarande tal både för landsorten och för städerna. Med alla de felkällor och reservationer ett dylikt påstående innebär vågar jag dock förmoda, att de återsända barnen under alla omständigheter representerade en socio-ekonomisk standard som låg åtminstone något under det genomsnittliga.

I det följande bygger vi på antagandet, att det ovannämnda förmodandet — åtminstone vad försörjarens yrkesnivå vidkommer — håller sträck. Om så är fallet, innebär det att individerna i fråga redan primärt var disponerade för en i den officiella statistiken framträdande kriminalitetsfrekvens som något överstiger medeltalet. Såsom av det ovan anförda framgår, finns det inga möjligheter att exakt beräkna hur stark denna antagna ökning borde vara.

Vårt material ger dock vissa möjligheter att utreda huruvida denna faktor ensam kan tillskrivas hela den förskjutning mot kriminalitet som gruppen ådagalagt. Man kan nämligen påstå, att ifall förflyttningsproceduren i sig själv varit betydelselös, är det ej att förmoda att de kriminella SD-pojkarnas förhållanden i främmande land i något hänseende på ett signifikant sätt avvikt från de övriga barnens; ej heller kan man vänta sig signifikanta differenser mellan SD-ungdomsbrottslingarna och de övriga i några sådana hänseenden som icke eo ipso kan anses vara sammanknippade med förflyttningen.

Teoretiskt sett måste man räkna med möjligheten att det redan i fosterhemmet har förekommit kriminogena faktorer; det är ju självfallet att då det rörde sig om flere tiotusental hem har det oundvikligen förekommit hem med synnerligen varierande interiörer. Tyvärr var utgångsläget vid min undersökning sådant, att dylika faktorer icke låter sig utanalyseras. Den bild man vid en psykiatrisk konsultation av dessa kriminella SD-unglingar får ger dock — i analogi med vad jag i inledningen anført — vid handen att deras vistelse i fosterhemmet — åtminstone för ett överväldigande flertal — varit synnerligen harmonisk, och att såsom den enda negativa faktorn eventuellt kan anföras att de haft en måhända alltför omhuldad existens. Det finns dock en möjlighet att i viss mån belysa själva vistelsens betydelse. Mag. Jalo har nämligen räknat ut hur länge barnen genomsnittligen bodde hos sina fosterföräldrar i Sverige. Av de återsända dröjde enligt hennes statistik $42,4 \pm 0.2$ % sammanlagt över 2 år i Sverige. Motsvarande siffra är för de kriminellas vidkommande 49.4 ± 3.6 %. Det ser med andra ord ut som om en förlängd vistelse i främmande land — något som kan anses stå i korrelation till fjärmandet från fädernehemmet — skulle kunna tillskrivas en viss kriminogen inverkan. Resultatet är dock icke fullkomligt entydigt. Man måste nämligen å ena sidan räkna med att de individer, vilkas vistelse kom att bli lång, synbarligen representerade en i genomsnitt sämre socioekonomisk standard än de

övriga (dessa faktorer skulle enligt stipulationerna beaktas vid hemsändandet); å andra sidan är det att förmoda, att i de fall då det redan i fosterhemmet förekommit anpassningssvårigheter, detta har tenderat mot en förkortad vistelsetid.

Jag övergår nu till den andra frågan, alltså huruvida man visavi levnadslörloppet för övrigt kan uppvisa signifikanta differenser mellan ungdomsbrottslingar tillhörande SD-gruppen och de övriga. Majoriteten av SD-gruppen var vid återkomsten i en ålder av 7—14 år, dvs. den kritiska reackommodationsfasen inföll för de flesta under skolåldern. Det ligger med andra ord i sakens natur, att data kring skolan och motsvarande levnadsfas i detta fall äger ett särskilt intresse.

Man kan bland annat konstatera följande:

Kvarstannande på klassen i folkskolan förekommer

bland stadspojkarna tillhörande SD-ungdomsbrottslingarna i 63.4 ± 4.2 %, bland de övriga i 53.8 ± 3.2 % av fallen.

bland landspojkar tillhörande SD-gruppen i 53.5 ± 5.3 %, bland de övriga i 46.7 ± 3.2 % av fallen.

Avbruten skolgång på folkskolestadiet (likväl utan slutbetyg från något högre läroverk) förekommer

bland stadspojkarna tillhörande SD-gruppen i 51.2 ± 4.4 % mot 34.7 ± 3.1 % bland de övriga och

bland landspojkar tillhörande SD-gruppen i 54.6 ± 5.4 % mot 43.0 ± 2.5 % bland de övriga.

Det ser dock ut som om verkningarna av det SD-pojkarna genomgått icke skulle ha inskränkt sig blott till sämre framsteg i skolan. Vi finner nämligen vidare:

Nedsatt vitsord i uppförande i folkskolan förekommer

bland stadspojkar tillhörande SD-gruppen i 58.1 ± 4.3 % av fallen mot 47.4 ± 3.2 % hos de övriga samt

bland landspojkar tillhörande SD-gruppen i 53.5 ± 5.4 % av fallen mot 38.4 ± 2.3 % hos de övriga.

Det må nämnas att ifrågavarande vitsord i Finland sänks endast då det föreligger någon graverande förseelse, t. ex. skol-fusk, stöld, uppträdande i berusat tillstånd i skolan, grovt ofog, etc.

Och då vi betraktar de uppgifter vi har om dessa ungdomsbrottslingars beteende i allmänhet kan vi konstatera följande:

Erfarenhet av alkohol under 16 år förekommer i SD-grupperna i en högre procent än bland de övriga; differenserna är dock för små för att vara statistiskt signifikanta.

Tobaksrökning före 16 års ålder — en företeelse, som bland annat är förbjuden i folkskolan — har förekommit

hos stadspojkarna tillhörande SD-gruppen i 76.4 ± 4.5 % av fallen mot 60.3 ± 3.3 % hos de övriga, samt

hos landspojkar tillhörande SD-gruppen i 76.0 ± 6.2 % av fallen mot 56.8 ± 2.6 % hos de övriga.

Snatterier i åldern 7.0—16.0 har enligt uppgift förekommit bland stadspojkarna tillhörande SD-gruppen i 69.2 ± 4.0 % av fallen mot 53.0 ± 3.4 % bland de övriga samt

bland landspojkar tillhörande SD-gruppen i 52.3 ± 5.4 % av fallen mot 39.1 ± 2.4 % bland de övriga.

Vidare kan man konstatera att internerade i uppfostringsanstalt har varit

av stadspojkarna tillhörande SD-gruppen 47.0 ± 4.3 % mot 28.1 ± 2.6 % av de övriga samt

av landspojkar tillhörande SD-gruppen 30.3 ± 4.9 % mot 15.6 ± 1.4 % av de övriga.

I analogi med dessa resultat kan ännu nämnas att bland ungdomsbrottslingarna SD-gruppens andel ser ut att vara desto större ju yngre individerna varit då de dömts till sitt första fängelsestraff, vilket framgår av följande tabell (vilken gäller åren 1935—40 födda):

Ålder vid första ovillkorliga fängelsestraff	SD-gruppens andel i %
15—16	25.0 ± 5.7
17	25.9 ± 4.3
18	18.6 ± 2.8
19	21.4 ± 2.7
20	16.5 ± 3.2
21 +	14.3 ± 3.3

Såsom av det ovan sagda framgår har SD-gruppens svårigheter ej begränsats till det prestationsmässiga planet — något som man a priori hade att vänta — utan det ser ut att ytterligare ha uppstått betydande sociala anpassningsstörningar, framför all kan man skönja en tydlig disposition mot beteenden med anormativt inslag. Mot denna bakgrund ter sig också den senare uppkomna kriminaliseringen som en adekvat påföljd inom en lång utvecklingsprocedur.

Teoretiskt sett kunde man tänka sig att denna differens mellan SD-gruppen och de övriga eventuellt ej skulle härleda sig ur själva förflyttningsproceduren, utan att barnen i fråga efter sin återkomst råkat i en miljö som till sin struktur avvikit i en ännu ogynnsammare riktning från den miljö i vilken de övriga ungdomsbrottslingarna vuxit upp.

För att utröna detta har jag undersökt förekomsten av brister inom familjestrukturen för respektive grupp. För att få en helhetsbild av situationen har jag sammanräknat följande kategorier: barn till ensamma mödrar eller till föräldrar av vilka

åtminstone den ena dött före barnet fyllt 16 år, samt barn till fränskilda; ytterligare har jag inberäknat dem som — utan att något av de ovannämnda alternativen förelegat — har vuxit upp på barnhem (uppfostringsanstalt har ej beaktats). Det visar sig nu att hemförhållanden, som på det ovan beskrivna sättet är bristfälliga förekommer i de ovannämnda grupperna i ett procenttal varierande från 63 till 66 utan signifikanta skillnader. I jämförelse med det normala är detta tal utan tvivel förhöjt, något som jag dock ej här närmare skall gå in på att bevisa.

Resultatet talar således för att det, åtminstone om vi tar de ovannämnda bristerna inom familjen till måttstock på de miljöförhållanden i vilka barnen levat, inte förekommer några väsentliga differenser grupperna emellan, ett resultat som ytterligare talar för att man, då man söker en förklaring till de symptom på social missanpassning som SD-gruppen uppvisat i skolåldern, måste hänvisa till själva förflyttningsproceduren som sådan. Å andra sidan kan man icke neka till att det ser ut som om bristfälligheter inom familjestrukturen både för gruppen SD och de övriga skulle ha varit en synnerligen viktig disponerande faktor för kriminalitetens uppkomst; vidare torde man kunna säga att de uppkomna missanpassningssymptomens uttynnande i kriminalitet huvudsakligen har begränsats till de fall, då ogynnsamma hemförhållanden ytterligare har medverkat.

Av allt det ovensagda kan man nu enligt min uppfattning dra följande slutsatser:

(1) Det förekommer en överrepresentation av den påvisade kriminaliteten bland SD-pojkarna; stegringen som sådan är dock tämligen moderat.

(2) Denna överrepresentation kan hänföras delvis till, att gruppen redan a priori utgjorde en selektion — t. ex. ifråga om sin socio-ekonomiska bakgrund — delvis till själva förflyttningsproceduren med alla dess konsekvenser.

(3) En förlängd vistelse i främmande land står i svag positiv korrelation till kriminalitetsfrekvensen, ett resultat som dock ej låter sig entydigt tolkas.

(4) Om också den eventuella inverkan av vistelsen i utlandet ej har kunnat undersökas, ser det ut som om utslagsgivande för kriminogenesen skulle ha varit de ackommodationssvårigheter som uppstått efter återkomsten till hemlandet.

(5) Reckommodationsstöringarnas betydelse för kriminaliseringen illustreras bäst av att det bland ungdomsbrottslingarna tillhörande SD-gruppen i skolåldern (dvs. åren närmast efter återkomsten) har förekommit ett tydligt förhöjt antal symptom på social missanpassning eller på beteendedispositioner med anormativt inslag. Den mest plausibla förklaringen är härvid att

de uppstått som en reaktion gentemot själva förflyttningsproceduren.

(6) Bland ungdomsbrottslingar tillhörande såväl SD-gruppen som de övriga förekommer det ett synnerligen högt antal fall med bristfälliga hemförhållanden (närmast med hänseende till familjestrukturen), ett faktum som talar för att denna grupp av faktorer har haft en väsentligen disponerande inverkan på kriminaliteten i bägge grupperna.

(7) Sakförhållandet att förhållandena inom hemmet för ungdomsbrottslingar tillhörande SD-gruppen och de övriga ej företer signifikanta differenser, talar dock för att den kriminalitetsökning som SD-gruppen uppvisar ej enbart kan tillskrivas dessa miljöförhållanden utan måste ytterligare anses vara härledda ur förflyttningsproceduren samt alla dess konsekvenser.

Ur kriminologisk synpunkt är de ovannämnda resultaten såtillvida av intresse, att det ser ut som om tyngdpunkten visavi kriminogenesen för SD-gruppens vidkommande ej skulla ha legat i det trauma barnen åsamkats vid överflyttningen till främmande land, utan att utslagsgivande har varit vad som skedde med individerna i fråga i anslutning till och efter återkomsten, dvs. i en ur t.ex. psykoanalytisk synpunkt rätt så avancerad ålder.

Och för att återkomma till det jag i min inledning anförde om de tvivel som uttalats angående frågan, hurvida en dylik evakuering av minderåriga rent teoretiskt sett ånyo kunde komma i fråga, ser det ut, som om de negativa följdverkningarna — om också deras existens ej kan hortresoneras — trots allt skulle ha förblivit överraskande lindriga. Att väga dessa negativa följder mot den hygieniska, ekonomiska och politiska nytta åtgärden på sin tid förde med sig, faller dock utom ramen för denna framställning.

Achilles Westling.

Referencer:

- 1) *Elsa Bruun & Aune Ståhlberg*, Barnförflyttning till Sverige åren 1941—48. Social Tidskrift 1950, H:fors.
- 2) *Margit Jalo*, Statistik över barnförflyttningen till Sverige åren 1941—46. Social Tidskrift 1950, H:fors.